

Ekonomalaš raporta duoji ovdáneamis

Barggaheaddji:
Sámediggi

Beaivi: Borgemánu 20.b. 08

OVDASÁNIT

Asplan Viak AS lea ráhkadan jagi 2007 ekonomalaš raportta duoji ovdáneamis. Raporta lea oassi duoji ealáhusšiehtadusas ja galgá jahkásaččat govvet mo ealáhusas manná ekonomalaččat.

Dán barggu prošeaktajođiheadjin lea leamaš Magne Svineng Asplan Viak AS Kárašjogas. Hege Sakshaug seamma kantuvrras lea leamaš prošeaktamielbargin.

Giitit Sámedikki barggu ovddas ja sávvat lihku ain joatka bargguin.

Kárašjogas 20.08.2008

Magne Svineng
Bargojođiheadji

Veslemøy Dahl
Kvalitehtaváfisteaddji

SISDOALLOLOGAHALLAN

Sisdoallologahallan	3
1 Álggahus ja duogáš.....	4
1.1 Duogáš.....	4
1.2 Mandáhta	4
1.3 Vuohki.....	4
2 Eavttut.....	5
2.1 Eavttut beassat duodjeregisttarii.....	5
3 Diehtovuoddu guorahallan.....	6
3.1 Guorahallanvuoddu	6
3.2 Sohkabealle- ja geográfalaš juogadeapmi.....	6
3.3 Ekonomalaš čoavddalogut	7
3.4 Eará dieđut ohcciin.....	11
4 Ságaškuššan ja čoahkkáigeassu.....	13
5 RÁVVAGAT BOAHTTEVAŠ DIEHTOČOHKKEMII JA GUORAHALLAMII.....	14

1 ÁLGGAHUS JA DUOGÁŠ

1.1 Duogáš

Sámediggi lea 05.03.2008 reivves bivdán fáldadaga ráhkadit ekonomalaš raportta duoji ovdáneamis. Sámediggi dohkkehii miessemánu 23.b.08 Asplan Viak AS fáldadaga. Vástideaddji guorahallui duodjeealáhusa ekonomalaš dilli jagiin 2006 ja 2007. Dán jagi lea dat ođas ahte Sámediggi lea bálkáhan konsuleantafitnodaga Asplan Viak AS dán čađahit golbma jagi – 2008, 2009 ja 2010. Ođas dán jagi lea vel ahte konsuleantafitnodat ferte sáddet mearriduvvon gažadanskovi ja dán čuovvolit daid duojáriid ektui guđet devdet gáibádusa beassat leat duodjeregistaris.

1.2 Mandáhta

Fáldatjearaldat siskkilda ráhkadit ekonomalaš raportta duoji ovdáneamis. Sámediggi ja duoji ealáhusearvvit (Riikasearvi Sámiid Duodji ja Duojáriid ealáhusearvi) leat njukčamánu 29.b. 2005 soahpan duoji ealáhusšiehtadusa. Dasa leat nuppástusat njukčamánu 19.b. 2007 mii gusto 01.01.2008 rájes. Šiehtadusa § 6:s lea mearriduvvon ahte šiehtadallamat galget vuolgguhuvvot ealáhusa ekonomalaš dili oktasaš válddahallamis. Sierra ekonomalaš lávdegoddi lea nammaduvvon, mii árvoštallá raporterema. Dát doaibma siskkilda ealáhusa ekonomalaš dilis dan válddahallama.

Oassin ealáhusšiehtadusas lea doaibmadoarjja ja čálgoortnegat. Duodjeregisttar lea ráhkaduvvon, mas leat dihto eavttut ja masa duojárat sáhttet ohcat dohkkehuvvot. Dát lea almmuhuvvon ja muitaluvvon dan birra servviid miellahtuide. 2007 borgemánus devde 63 duojára daid gáibádusaid mat leat biddjon.

Ealáhusšiehtadusa bajit ulbmilin lea ealáhusa ovdánahttihit, mii vástida ulbmiliidda dohkkehuvvon Sámedikkis ja ovdánahtton ovtas duodjeservviiguin. Min doaibma váldá dan jámma vuhtii ja geahččala bidjat dan vuodu Ekonomalaš lávdegoddái mii dárbbášuvvo vai lea ealáhus ovdánahttojuvvo. Doaibma mearkkaša danne dialoga Sámedikkiin dan golmma jagi áigodagas goas mii buktit dárbbášlaš árvalusaid šiehtadallamiidda ja vástideaddji geažidemiid beliin fas midjiide.

1.3 Vuohki

Sámediggi lea hábmen ja mearridan ohcanskovi 2007 váste. Dát sáddejuvvui vástidanáigemiin geassemánu 20.b. 08, buohkaide guđet leat čálihuuvon duodjeregisttarii. Duodjeregisttar lea dohkkehuvvon ohcama mielde 2007 čavčča ja das leat 63 nama. Buohkat ožžo dan skovi. Oktan skoviin lei vel mielddus mii čilgii ahte Asplan Viak AS lei ožžon doaibman sáddet skovi ja dán barggu čuovvolit. Skovis leat guhtta tabealla mat galget devdojuvvot, main guovttis gullet ekonomalaš gažaldagaide.

Skovvi sáddejuvvui buohkaide geassemánu 6.b. 08. Dat rásojuvvojit mat eai bohtán midjiide ovdal geassemánu 24.b.

Dušše guđet devdet gáibádusaid leat duodjeregistaris dat váldojit mielde dán raporttas ja daid meroštallamiidda mat gártet leat ekonomalaš ovdáneamis.

2 EAVTTUT

2.1 Eavttut beassat duodjeregistarii

Vai galgá beassat čálihuvvot duodjeregistarii, de eat dát eavttut biddjon:

- Ohccis galgá leat ovtaolbmofitnodat ja leat čállon lassiarvodivatolmmošlohkui.
- Iežas duoddjoma johtu galgá leat vuodđuduvvon sámi kultuvrii ja árbevieruide ja leat uhcimusat kr 50 000 lad. haga.
- Ohcci ferte duođaštit iežasduođaštusain sámi duojs duohta máhtu ja/dahje duođaštit formála máhtu.
- Ohcci ferte deavdit eavttuid čállojuvvot sámi jienastuslohkui, muhto ii dárbbáš leat dasa čálihuvvon. Dihto háviid sáhtta spiehkastuvvot dán gáibádusas.

Sierra ohcanskovvi lea mearriduvvon čálihuvvot duodjeregistarii. Ohcanáigemearri lea jahkásaččat geassemánu 1.b.

3 DIEHTOVUOĐU GUORAHALLAN

3.1 Guorahallanvuodđu

Duodjeregistaris ledje 13.08.07 čállojuvvon 63 nama. Borgemánu 20.b. 08 leat 30 vástidan 2007 skovi duoji ekonomalaš ovdáneami birra, muhto dušše 29 devdet gáibádusaid beassat leat duodjeregistaris. Dát mearkkaša ahte 46 % sis guđet leat čállojuvvon duodjeregistarii leat vástidan ekonomalaš ovdáneami skovi.

2007 ožžo 51 ohcci juolluduvvot doaibmadoarjaga Sámedikki ruđain doaibmadoarjagis duodjái. Dát mearkkaša ahte 29:s dain 51:s guđet ožžo doaibmadoarjaga leat vástidan ekonomalaš ovdáneami skovi, mii mearkkaša 57 % vástidanproseantta, mii fas mearkkaša ahte 22 duojára dahje 43 % guđiin ožžo doaibmadoarjaga eai leat vástidan.

Vástidanproseanta lea vuollelabbos go galggašii vuordit, muhto liikká dat bures govve ekonomalaš dili.

Buohkat daid 29:s guđet leat vástidan, leat almmuhan daid čoavddaloguid mat dárbbášuvvojit vai galgat sáhttit ráhkadit dán raportta.

2006:s vástidedje 34:s, muhto main 30 vástádusa ledje vuodđun ekonomalaš árvvoštallamii. 2007:s vástidedje 30:s, ja buot daid sáhtii geavahit. 2008:s leat fas 30:s vástidan, muhto main 29 leat vuodđun ekonomalaš árvvoštallamii. Vástádusaid lohku lea danne leamaš seamma 3 jagis.

3.2 Sohka-bealle- ja geográfalaš juogadeapmi

Guovdageainnus leat bohtán eanemus vástádusaid, namalassii 52 %, ja Kárášjogas 31 %. Kárášjogas ja Guovdageainnus oktiibuot leat 83 % vástádusain. Daid 29 vástádusain leat dušše golbma olggobealde sis Finnmárkku (Guovdageainnu, Kárášjoga, Porsáŋggu, Deanu ja Unjárgga).

1. *tabealla: Vástádusaid juohkin geográfalaččat:*

Gielda/guovlu	Galle	%-mielde
Kárášjohka	9	31 %
Guovdageaidnu	15	52 %
Eará guovllut	5	17 %
Submi	29	100 %

Sohkabeale mielde juohkin čájeha ahte vástádusain leat 72 % nissonolbmui.

2. tabealla: Vástádusat sohkabeali mielde juohkin

Sohkabealle	galle	%-mielde
nisson	21	72 %
almmái	8	28 %
Submi	29	100 %

Duojáriid gaskamearreakhi lea 51 jagi. Nissoniid gaskkas lea gaskamearreakhi 52 jagi ja almmáid gaskkas fas 48 jagi. Gaskamearreakhi lea lassánan 46 jagis 2006:s, 49 jagis 2007:s ja dál 51 jahki 2008:s.

3.3 Ekonomalaš čoavddalogut

3.3.1 Vuovdinboahu

Daid 29:s guđiin leat vástidan, lea ollislaš vuovdinboahu iešduddjon duojis sullii kr. 4,8 milj. Gaskamearálaččat lea juohke duojár vuovdán kr. 165 353 ovddas.

3. tabealla: Ollislaš vuovdinboahu iežas duddjomis ja gaskamearri juohke ohccis

iežas duddjon	Galle	Kr.
Oktiibuot	29	4 795 246
Gaskamearri	29	165 353

Manimus golbma jagi ovdáneapmi čájeha ahte sihke ollislaš gálvojohtu ja gaskamearálaš gálvojohtu lea lassánan. Ollislaš iežas duddjon lea lassánan 20 % rehkedallojagis 2005 jahkái 2007, ja gaskamearri juohke duojáris lea lassánan 40 % seamma áigodagas.

4. tabealla: Vuovdinboahu iežas duddjomis ollislaččat ja gaskamearri 2005-2007

iežas duddjon	2005	2006	2007	%-miel nupp.
Oktiibuot kr.	4 002 520	4 144 259	4 795 246	20 %
Gaskamearri kr.	117 721	138 142	165 353	40 %

Vaikke vuovdinboaduid gaskamearri lea kr. 165 353, de lea stuorra erohus ohcciid gaskkas. Vulobeale tabealla čájeha mo juohkásit ohcamat vuovdinboadui dihto intervallaide. Vuolimus vuovdinboahu iežas duddjomis lea kr. 50 160 ja alimus lea kr. 629 595.

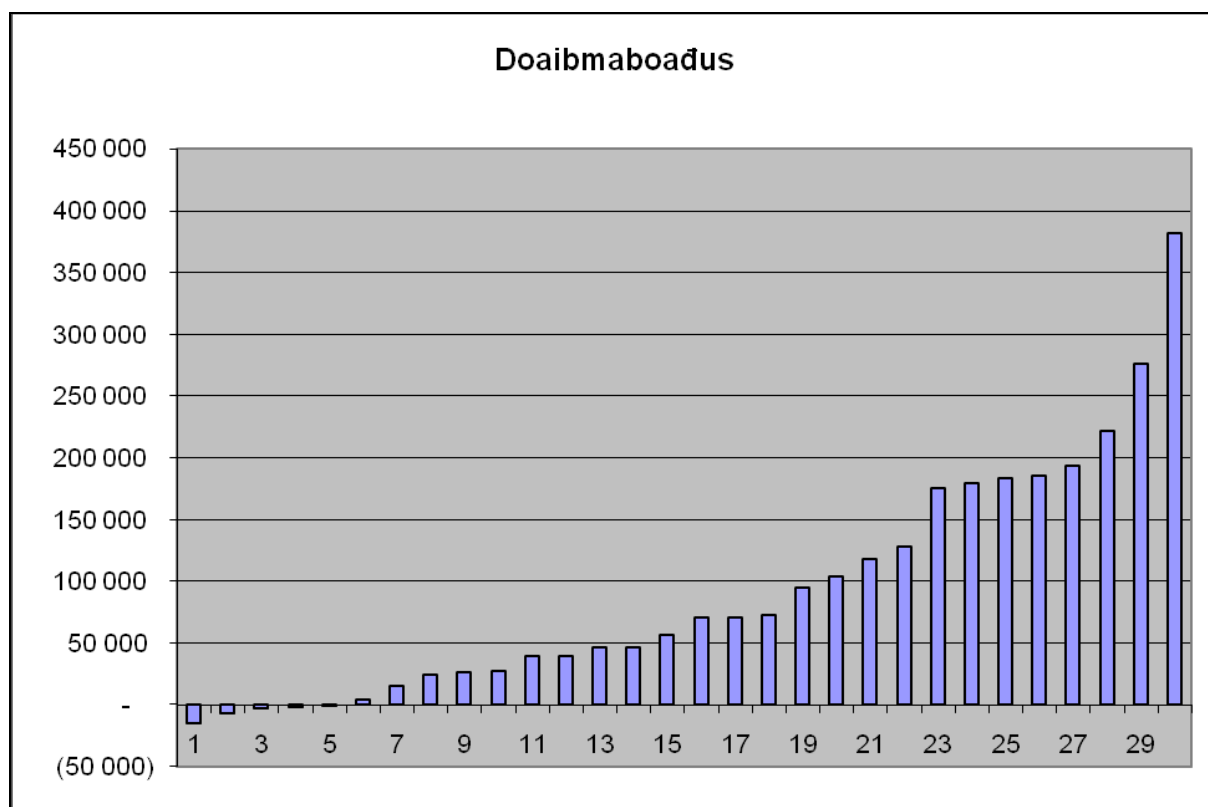
5. tabealla: Vuovdinboahu juohke ohccis juogaduvvon intervalla mielde

Vuovdinboađu juohkin	Galle 2007	%-mielde juohkin 2007	Galle 2006	Galle 2005
50 000- 100 000	14	48 %	14	21
100 000 - 150 000	6	21 %	7	6
150 000 - 250 000	3	10 %	3	5
over 250 000	6	21 %	4	2
Submi	29	100 %	28	34

5. tabealla bajábealde čájeha ahte duojáriid lohku guđiin johtá gálvu badjel kr 250 000 lea lassánan viehka olu manimus golmma jagis.

1. govus vulobealde čájeha fas juohkáseami vuovdinboađu iežas duddjomis 2007 rehketdoallojagis. Dat čájeha ahte ain lea stuorra erohus ja ahte eanaš oassi lea intervallas kr. 50 – 100 000.

1. govus: Vuovdinboahu juohkin juohke ohccis 2007:s

3.3.2 Doaimbaboáđus

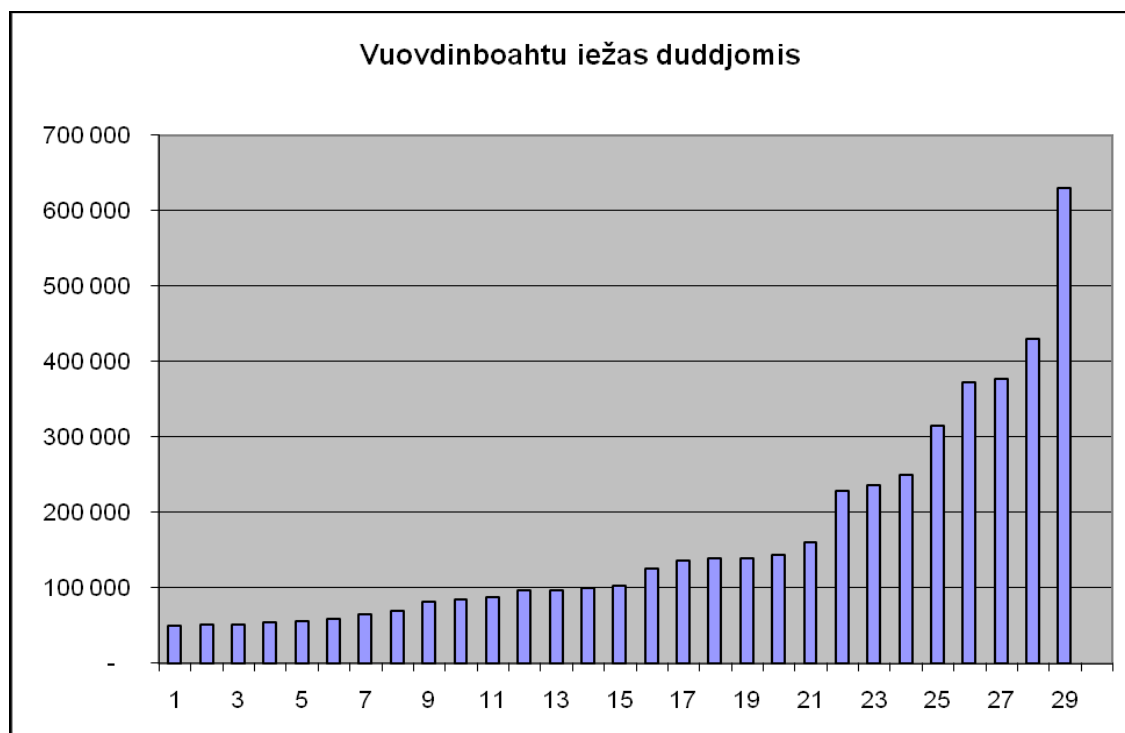
Doaimbaboáđus molsašuddá gaskal kr. 14 606 vuollebáhčaga ja kr. 381 417 badjebáhčaga. 5 duojáris lea negatiiva doaimbaboáđus, 14 duojáris lea gaskal 0 ja kr. 100 000 doaimbaboáđus ja 11 duojáris badjel kr. 100 000 doaimbaboáđus. Geahča 2. govvosa vulobealde.

Ollislaš doaimbaboáhtu 29 duojáris šaddá oktiibuot kr. 2 732 278 ja nu leage gaskamearálaš doaimbaboáđus kr. 94 216.

6. tabealla: Duojáriid gaskameari čovddalogut 2007 rehketdoallojagis

	ležas duddjoma vuovdinboáhtu	Alm. doai- bmadoarja	Vuovdinboáđut oktiibuot	Doaimmagolut- duodji	Doaimba- boáđus
Gaskam. N=29	165 353	62 555	245 984	153 828	94 216
<i>Alimus árvu</i>	<i>629 595</i>	<i>150 000</i>	<i>870 104</i>	<i>596 544</i>	<i>381 417</i>
<i>Vuolimus árvu</i>	<i>50 160</i>	<i>20 000</i>	<i>65 900</i>	<i>15 180</i>	<i>-14 609</i>

2. govus: Doaimbaboáđus juogaduvvon ohcciid mielde (n=29)

Ovdáneapmi čovddaloguin dan golmma jagis go ekonomalaš raportta ortnet lea doaimman, lea čájehuvvon 7. tabeallas vulobealde. Dat čájeha nugo namuhuvvon bajábealde ahte vuovdinboáhtu lea dán áigodagas lassánan ja ollislaš vuovdinboáđut. Datte leat doaimmagolutge lassánan, nu ahte gaskamearálaš doaimbaboáđus lea sullii seamma 2007:s og 2006:s.

Lei čielga lassáneapmi gaskamearálaš doaibmabohtosis 2005 rájes 2006/2007 rádjai. Dát soaitá leat danne go doaibmadoarjaga ortnet ásahuvvui dán áiggis, ja váikkuha buoret doaibmabohtosisii nuppi jagis nubbái.

7. tabealla: Duojáriid čovddalogut 2005-2007

	ležas duddjoma vuovdinboaktu	Vuovdinboadut oktiibuot	Doaibmagolut -duodji	Doaibma- boadus
Gaskam. 2007 (N=29)	165 353	245 984	153 828	94 216
Gaskam. 2006(N=30)	138 142	138 545	93 636	94 670
Gaskam. 2005(N=30)	118 929	153 656	95 355	37 138

3.3.3 Bálkaboaktu earás go duojs

15 duojára leat almmuhan bálkaboaktu earás go duojs, namalassii bealli sis guđet leat vástidan lea bálkaboaktu eará sajis go duojs. Bálkaboaktu oktiibuot lea almmuhuvvon leat kr. 1,52 milj. ja gaskamearálaš bálkaboaktu gártá dan 15 duojárii kr. 101 338. Gaskamearálaš bálkaboaktu earás go duojs lea njiedjan 2006 rájes. Dát boakta ovdan 8. tabeallas vulobealde:

8. tabealla: Gaskamearálaš čovddalogut ohcciide guđiin lea bálkaboaktu earás go duojs

	ležas duddjoma vuovdinboaktu	Vuovdinboadut oktiibuot	Doaibmagolut- duodji	Doaibma- boadus	Bálkaboaktu earás go duojs
Gaskam. 2007(N=15)	154 659	242 883	153 999	92 866	101 338
Gaskam. 2006 (N=18)	132 870	133 335	102 066	78 287	158 473
Gaskam. 2005 (N=17)	129 536	170 520	110 336	34 391	131 942

Hui uhccán erohus lea dan joavkkus mii lea almmuhan bálkaboaktu earás go duojs ja olles joavkkus, vrd. 7. tabealla bajábealde.

3.3.4 Investeremat

9 duojára leat diedihan ahte leat leamaš investeremat fitnodagas ja mat guhtege leat badjel kr. 15 000. Oktiibuot lea investeren kr. 1,22 milj. ovddas, mas okta fitnodat almmuha leat investeren kr. 600 000 ovddas. Ferte gal dadjat ahte dáid fitnodagain eai gal leat nu olu investeremat.

3.4 Eará dieđut ohcciin

3.4.1 Duodjelanjat

Leatgo ohcciin iežaset vai geavahitgo oktasaš duodjelanjaid lea šiehtadallanbeliide miellagiddevaš diehtit. Danne lea jerrojuvvon ahte leatgo sis iežaset, geavahit oktasaš lanjaid vai láigohitgo duodjelanjaid.

9.tabealla: *Galle ja %-mielde ohcciid juohkin iežaset dahje oktasaš duodjelanjaiguin 2007*

	iežaset duodjelanjat	Oktasaš duodjelanjat	Láigohit lanjaid	li ovttaga molssa- eavttuin	Submi
Galle	23	1	3	2	29
%-miel juohkin	79 %	3 %	10 %	7 %	100 %

Nugo bajábeale tabealla čájeha, de lea lagabui 80 %:s iežaset duodjelanjat ja dušše okta duojáriin geavaha oktasaš duodjelanjaid. Dát čájeha vel ahte 3 duojára láigohit lanjaid ja ahte 2 duojára eai gávnahan ahte oktage eavttuin heive.

3.4.2 Vuovdinuogit

Ohccit galge almmuhit daid dehálamos vuovdinuogiid, mas 1 lea dehálamos ja 6 lea uhcimus dehálaš. Sii galge vástidit 6 vejolaš vuovdinuogis, mat leat geardduhuvvon vulobeale tabeallas. 18:s leat vástidan dán gažaldaga ja vástádusaid boadus bohtá ovdan 10. tabeallas vulobealde.

10.tabealla: *Ohcciid almmuhuvvon vuovdinuogiid juohkin*

Vuovdinuogit – 1 dehálamos ja 6 uhcimus dehálaš						
	Njuolga oastái	ležas gávpeskadjá	Buvda	Meassuin	Poasttas dingon	Interneahtta
Vástádus	2,0	2,2	2,9	3,8	4,3	4,9

Čájehuvvo ahte *Njuolga oastái* ja *ležas gávpeskadjá* lea dehálamos daid duojáriidda guđet leat vástidan, dasto *Buvda ja Meassut*. Nugo ovddit jagiid oaivvildit duojárat guđet leat vástidan ahte *Poasttas dingon* ja *Interneahtta* leat uhcimus dehálasat.

Čoahkkáigeassu čájeha ahte árbevirolaš vuovdinuogit leat dehálamosat, mas erenomážit njuolga vuovdá ja iežas gávpeskadjá. Ođđasat vuovdinuogit nugo poasttas dingon ja interneahhta eai leat olus anus.

3.4.3 Gealbu

Ohccit galge almmuhit oahpu ja galle vahku ja mánu iešguđet oahpus dahje skuvllas. Diehtovuodđu lea fas hui eahpesihkar ja molsašuddi, ja lea váttis dadjat maid iešguđet duojár lea bidjan daid doahpágiidda. Dušše logis leat vástidan gažaldaga dan láhkai ahte sáhtii bures áddet. Dan geažil lea heajos vuodđu meroštallamiidda. Vulobeale tabeallas bohtet ovdan dan čađamannama bohtosat.

11. tabealla: Ohcciin almmuhuvvon gealbu 2007

		Galle duojára	Gaskam. galle vahku/ mánu
Duodji	oanehis kurssat – vahku	4	15
	joatkkaoahppu-mánu	5	9,8
	fágareive-mánu	4	12,5
	allaskuvla/univ.-mánu	2	10
Márkanfievrrideapmi	oanehis kurssat - vahku	2	1
	joatkkaoahppu-mánu	1	30
	fágareive-mánu		
	allaskuvla/univ.-mánu		
Rehketdoallu	oanehis kurssat - vahku	3	1,3
	joatkkaoahppu -mánu		
	fágareive-mánu	1	30
	allaskuvla/univ.-mánu		
Eará oahppu/gealbu	oanehis kurssat - vahku	2	11
	joatkkaoahppu - mánu	4	25
	fágareive-mánu		
	allaskuvla/univ.-mánu	2	30

Mánngas duojáriin leat almmuhan ahte leat dán vástidan ovdal ja ahte dat lea jo čállon duodjeregistarii. Danne rávvet ahte dát gažaldat sirdojuvvo duodjeregistarii, iige leat oassin jahkásaš iskkadeamis.

Nugo vástidanproseanta lea dál, de lea váttis atnit dieđuid buori vuogi mielde ja čuovvut ovdáneami jagis nubbái.

4 SÁGAŠKUŠŠAN JA ČOAHKKÁIGEASSU

29 duojára leat sádden 2007 ovddas ekonomalaš ovdáneapmi duojis skovi. Dát lea seamma gallis go ovddit jagiid. Dat gártá sullii 49 % sis guđet leat duodjeregistaris. Nugo ovddit jagiid hui ollusat leat eret Kárašjoga ja Guovdageainnu gielddain, olles 83 % vástádusain leat dán guovtti gielddas boahtán. Duodji lea ealáhus mas leat eanaš nisssonolbmo, ja 72 % leat nisssonolbmo guđiin leat vástidan. Gaskamearreakhi lea hui allat ja lea lassánan 46 jagis 2005:s 51 jahkái 2007:s.

Guorahallamis sáhtta čeahkkáigeassit čuovvovaš vuollečuoggáid:

- ⇒ Iežas duddjoma ollislaš vuovdinboahu lea lassánan 20 % 2005 rájes 2007 rádjai sis guđet leat vástidan skovi ja lei 2007:s kr. 4,8 milj.
- ⇒ Gaskamearálaš vuovdinboahu iežas duddjomis lei 2007:s kr. 165 353, mii lei 40 % lassáneapmi 2005 rájes. Vuovdinboahu lassáneami ákka lea váttis dadjat mii lea.
- ⇒ Leat šaddan eanet duojára/duodjefitnodaga main lea eanet gálvojohtu go mii lei 2005:s, 2007:s ledje 6 duojára/fitnodaga main lei badjel kr. 250 000 gálvojohtu iežas duddjomis.
- ⇒ Doaimbaboadus sis guđet ledje iskkadeamis mielde, lei gaskamearálaččat kr. 94 216, mii lea seamma dásis go 2006:s.
- ⇒ Sullii bealli sis guđet leat vástidan, lea almmuhan ahte lea bálkaboahu earás go duojis ja sis lea gaskamearálaččat bálkaboahu kr. 101 338. Dát lea vuollelis go ovddit jagiid ja soaitá mearkkašit ahte eanebut duojáriin válljejit geavahit eanet áiggi duddjomii.
- ⇒ Kárten čájeha vel ahte duodjelanjat ja vuovdinvuogit leat árbevirolaččat eaige leat olus rievdan. Eatnašiin leat iežaset duodjelanjat ja eatnašat vuvdet njuolga geavaheadjái ruovttus dahje iežaset gávpeskajás.

5 RÁVVAGAT BOAHTTEVAŠ DIEHTOČOHKKEMII JA GUORAHALLAMII

Ulbmilin ráhkadit ekonomalaš raportta duoji ovdáneamis lea vuodustuvvon Duodjeealáhusa válдоšiehtadusas. Raporta galgá leat vuodđun jahkásaš šiehtadallamiidda gaskal Sámedikki ja ealáhusserviidd.

Nugo namuhuvvon bajábeale kapihttaliin, de lea sullii bealli sis guđet ohcet doarjaga guđet vástidit ekonomalaš ovdáneami skovi. Dál lea hui bargogáibideaddji čohkket dieđuid, ja dárbbášuvvo earret eará mángii rásojuvvot. Dál lea duojáriid iežaset duohken ahte vástidit go daid skoviid mat sáddejuvvot. Ii leat biddjon makkárga eaktun leat čállojuvvon duodjeregistarii dahje doarjjalohpádus/-máksámus ahte ekonomalaš ovdáneami skovit devdojuvvot ja sáddejuvvot. Dán dovdat mii headjuvuhtan ja dagaha vuolleis vástidanproseantta.

Danne evttohat dáid nuppástusaid dieđuid čohkkema vuogádagas:

Duoji ekonomalaš ovdáneami skovvi loahpahuvvo ja laktásuvvo doaibmadoarjaga ohcamii. Dán ortnegii ferte bidjat gáibádusa ahte visot ekonomalaš logut ja eará dieđut galget almmuhuvvot ovdal go sáhtá mieđihit doaibmadoarjaga. Ealáhusdieđáhusa ja vearrodieđáhusa sáddengáibádus ferte dieđusge doalahuvvot. Dat addá Sámediggái vejolašvuoda kvalitehtaváfistit daid loguid maid ohccit almmuhit dán ekonomalaš ovdáneamis skovis. Doaibmadoarjaga ohcanáigemearri sáhtá doalahuvvot nugo dat dál lea.

Dákkár nuppástusa ovdamunnin lea ahte Sámediggi ja ekonomalaš lávdegoddi oažžu olu buoret válljema ja vuodu guorahallat ealáhusa dili, go dalle vástidanproseanta sakka lassána. Dát geahpeda ohcciid ja duojáriid skovvehivvodaga go dušše okta skovvi galgá devdojuvvot eaige guokte nugo dál ja guovtti sierra áigái. Dát vel soaitá geahpedit sin bargonoađi guđet galget meannudit ohcamiid ja skoviid.

Dákkár nuppástusa headjuvuhta lea ahte logut eai leat "varrasat" go ekonomalaš raporta ráhkaduvvo. Dát mearkkaša ahte rehketoallogut leat masá jagi boarrásat go ekonomalaš raporta galgá ráhkaduvvot. Dát lea datte dábálaš geavat dál sihke boazodoalus ja eanadoalus. Mii datte čuoččuhat ahte lea buoret duppal eanet vástádusaiguin go mat dál leat, go ahte dat leat nu ođđasat go vejolaš. Dieđut čájehit ahte eai leat stuorát erohusat jagis nubbái.